

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Moralske Tanker (DK)

Citation: Holberg, Ludvig: "Moralske Tanker", i Holberg, Ludvig: *Moralske Tanker*, udg. af F.J.Billeskov Jansen ; Jørgen Hunosøe , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1992, s. 380. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg13val-shoot-idm139659561815744/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Moralske Tanker

agere boghandler og ved kontrakt af 12. marts 1744 har solgt restoplaget til den unge, driftige bogtrykker E.H. Berling, tilligemed retighederne til fremtidige optryk. I overensstemmelse hermed annonceredes, i de to nævnte aviser, for henholdsvis 16. og 21. marts, at »Hos Bogtrykkeren Ernst Henrich Berling er ... at bekomme ... Ludvig Holbergs ... *Moralske Tanker* ... for 5 mk.; af denne Bog er ingen flere Exemplarier hos Autor at forhandle, siden Resten af Oplaget er soldt til fornævnte Bogtrykker.»

Denne transaktion har forårsaget, at *Moralske Tanker* foreligger i tre tryk fra 1744. *A* er Holbergs egen originaludgave. *B* er fremkommet ved, at Berling straks har sat et nyt tryk igang, i nogle eksemplarer delvis med allerede trykte ark. *B* har endnu på titelbladet »Trykt paa Autors egen Bekostning» men indeholder adskillige trykfejl. *C* er Berlings andet tryk: »Med Autors retmæssige Afstaaelse, trykt og bekostet af Ernst Henrich Berling, og findes hos hannem tilkiøbs.»

Måske har Holberg syntes, at Berling havde gjort en for god forretning. I sin selvbiografiske Epistel 447 noterer han om *Moralske Tanker*, at »intet af mine Skrifter har haft større Afgang, skjønt ikke saa meget til min Fordeel, som til andres, der have besørgt nye Editioner og Oversættelser deraf.» (V: 447:10).

*Moralske Tanker* fandt straks oversættere til tysk. Den første oversættelse »blev gjort udi galop», med mange fejl. Den anden var langt bedre og begge blev solgt godt. Begge så lyset i 1744. Den senere blev optrykt 1753 og 1767. En hollandsk oversættelse udkom 1747-48, genoptrykt 1754, en fransk 1748-49. En sen svensk oversættelse udkom 1782 (*Ehrencron-Müller X*, 327 ff; se s. 383).

Holberg var som en seismograf, når det gjaldt kritisk uro omkring hans nyudgivne arbejder. I Ep. 447 anmærker han om *Moralske Tanker*: »Dette Skrift, saasom jeg udi mine *Moralske Betænkninger* gemeenligen gaar udaf den alfare Vey, forarsagede fast ligesaa mange Bevægelser, som den Underjordiske Reyse». Men »i Litteraturen vil man næppe kunne paavise noget Angreb paa dem eller nogen Indsigelse mod dem» (*Ehrencron-Müller X*, 315).

Posthumt optryktes *Moralske Tanker* 1756 »Med Autors retmæssige Afstaaelse, Trykt i de Berlingske Arvingers Bogtrykkerie, og findes hos dem tilkiøbs». Firmaet benyttede sig således af det tilkøbte privilegium. Skriftet trådte derefter længe tilbage i interessen for Holbergs skrifter.

K.L. Rahbek udgav *Lud. Holbergs Udvalgte Skrifter* I.-XXI. Del 1804-14. Han lover i I, s. V-VI at medtage de stadig aktuelle partier af »Epistlerne, de moralske Tanker og Fablerne«, men der bliver i sidste del (s. 169-206) kun plads til Holbergs Fortale og Forberedelse til *Moralske Tanker* samt kapitlet om det historiske studium (III, 91).

Op igennem 19. århundrede får *Moralske Tanker* og Epistlerne kun langsomt en betydningsfuld plads i bedømmelsen af Holbergs forfatterskab. Tyskeren Robert Prutz viser i *Ludwig Holberg, sein Leben und seine Schriften* (Stuttgart und Augsburg 1857) kyndighed over for kilder til komedierne, men kan i *Moralske Tanker* ikke se andet end udvanding af de epigrammer der står over kapitlerne. Slavisten C.M. Smith går i sin lunerige monografi: *Om Holbergs Levnet og populære Skrifter* (1858) mærkeligt let henover *Moralske Tanker* og henviser »Læseren til Bogen selv, der er ikke mindre morsom end lærerig« (s. 290).

I sine beundringsværdige *Bidrag til den danske Litteraturs Historie* giver N.M. Petersen en kort, men indsigtfuld redegørelse for Holbergs grundtanker i *Moralske Tanker* og for hans religiøse forestillinger overhovedet (IV, 1858, 694-98, 749-56).

Først godt hundrede år efter Berlings sidste udgave af *Moralske Tanker* kom skriftet igen, 1859, i et kritisk optryk af A. Holbergs egen udgave. Det var et originalt initiativ af den unge litteraturhistoriker *Gotfred Rode*, som i fodnoter oversætter Holbergs latinske epigrammer m.m., samt i indholdsfortegnelsen sætter titler på kapitlerne. Udgaven blev ret godt modtaget i pressen (*Ehrencron-Müller* X, 325 f) men fik først efterhånden virkning i litteraturen omkring Holberg.

Man kunne forvente, at *Georg Brandes* med baggrund i Voltaires ånd og århundrede ville tage *Moralske Tankers* paradoksi til indtægt i sin *Ludvig Holberg. Et Festskrift* (1884). Men han finder kritikken gjort overflødig af udviklingen og fremdrager blot, i sit kapitel IV, Holbergs overgivne essay om ægteskabets fordærvende indflydelse på kvindernes skønhed (I, 171).

*Julius Paludan* sammenstillede i sin disputats, *Om Holbergs Niels Klim* (1878), udsagn hos Holberg og Montaigne, ligesom han i *Fransk-engelsk Indflydelse paa Danmarks Litteratur i Holbergs Tidsalder* (1913) mange steder belyser *Moralske Tanker*.

*Oscar Hansen* kalder, i *Filosofien i det 18. og 19. Aarhundrede* (I, 1897),